

Extinction Rebellion NL (hierna XRNL) heeft er begrip voor dat in dit *Ontwerp-beleidsprogramma Klimaat* nog niet alles duidelijk is en dat het bouwwerk van subsidiëren, normeren en beprijzen nog in de steigers staat. Wij wachten met spanning zowel de aanvullende informatie alsook de resultaten van de nog lopende onderzoeken af.

Na een eerste kennisname van uw Ontwerp constateren wij dat de energietransitie uitgebreid aan bod komt, maar dat de ecologische crisis helaas goeddeels buiten beeld blijft. Voor het behoud van onze ecosystemen is biodiversiteit essentieel. En juist die biodiversiteit is in razend tempo aan het afnemen. Zaken waarover wij mensen zo vanzelfsprekend menen te kunnen beschikken, zoals voedsel, medicijnen en schone lucht, worden hierdoor ernstig bedreigd. Aangezien veel burgers zich dit nog niet lijken te realiseren, moet u als overheid de taak op u nemen om de juiste informatie te verschaffen en de waarheid te vertellen. Het is de allereerste eis die XRNL aan de overheid stelt: **Wees eerlijk over de klimaatcrisis en de ecologische ramp die ons voortbestaan bedreigen.**

Biodiversiteit en klimaatverandering gaan hand in hand, zij grijpen op elkaar in. Doordat nu de opwarming steeds sneller gaat, hebben ecosystemen onvoldoende de tijd om zich nog aan te passen aan een nieuwe situatie. Veel kwetsbare soorten planten en dieren zijn al verdwenen en de soorten die er nog zijn, moeten hun verspreidingsgebied verschuiven naar andere oorden.

In het Ontwerp-beleidsplan Klimaat zou *energiebesparing* het grondthema moeten zijn. Energiebesparing immers is een noodzakelijke voorwaarde zonder welke de in het Ontwerp voorgestelde energietransitie volstrekt onhaalbaar is. Wij doelen daarbij op een forse en onmiddellijke besparing, die ons voor pijnlijke keuzes gaat stellen. Juist die pijnlijke keuzes komen in het Ontwerp ternauwernood aan bod.

In uw beschrijving van de verschillende sectoren, vallen bij XRNL de volgende aspecten in het oog:

- Uw voornemen om de centrale in Borssele open te houden en bovendien twee extra kerncentrales bij te bouwen vervult ons met grote zorg. Het is algemeen bekend dat er voor het bouwen en in werking stellen van een kerncentrale 15 jaren nodig zijn. Die tijd hebben we niet meer. Daarnaast is de beschikbaarheid van de benodigde grondstof uranium uiterst beperkt en zeker niet oneindig beschikbaar.
- Het hoofdstuk Mobiliteit beschrijft uitgebreid de mogelijkheden voor *verduurzaming* van het vervoer van personen en goederen, maar zwijgt helaas over de *vermindering* ervan. Minder bewegingen van personen en minder gesleep met goederen van hot naar her – dat zijn de allereerste, de meest voor de hand liggende en goedkoopste maatregelen om uitstoot van broeikasgassen te reduceren. Dit vraagt om een strakke koers naar een regionale economie.
- De alinea over *Verduurzaming Luchtvaart* munt uit in vaagheid. Men verwijst er naar de Luchtvaartnota 2020-2050, een obsoleet werkstukje dat volop uitdraagt dat de

luchtvaart in de toekomst groei moet kunnen *verdienen*, een soort groei-verdienmodel, berustend op alle mogelijke technische ontwikkelingen die, gesteld dat ze ooit te realiseren zijn, beslist te laat gaan komen.

- De vliegbelasting wordt verhoogd, maar die verhoging is ruim ontoereikend om de aangebrachte klimaatschade te kunnen dekken en vliegverkeer in te perken. Bovendien geldt die vliegbelasting niet voor transferpassagiers (en dat zijn er op Schiphol een heleboel).
- De in het Ontwerp genoemde methaan emissiereductie van 30% in 2030, conform de “Global Methane Pledge”, is onvoldoende ambitieus. XRNL eist een *verdubbeling* van deze reductie. Deze is immers mogelijk met behulp van al bestaande strategieën en technologieën zonder extra kosten te maken. Om snelle opwarming nog tegen te kunnen gaan zijn snelheid en timing van uiterst belang. Een vertraagde implementatie kan op korte termijn tot substantiële temperatuurstijgingen leiden, gezien het feit dat methaan een vele malen sterker broeikasgas is dan CO₂.
- Op de glastuinbouw, die nog steeds op fossiele brandstoffen draait en bovendien veel lichtverontreiniging veroorzaakt, zou een forse normering moeten worden toegepast om zo het aandeel fossiele brandstoffen naar 0% terug te brengen. Tijdens een crisis is voedsel uit kassen misschien nog steeds nodig, maar bloemen zijn toch echt een luxe – en deze moeten dan ook nog eens per vliegtuig over de planeet worden rondgestrooid. Op de glastuinbouw zou er dus een enorme emissiereductie te realiseren zijn wanneer men in elk geval alvast de fossiele teelt van bloemen zou staken.
- Voor de winningsindustrie heeft het Ontwerp-beleidsplan Klimaat weinig aandacht. Het winnen van olie, kolen en gas is niet alleen verantwoordelijk voor meer dan de helft van de globale CO₂-emissies, maar ook voor meer dan 80% verlies van biodiversiteit als gevolg van veranderingen in landgebruik. Dat is een reden te meer om fossiele brandstoffen voortaan in de grond te houden en volop te investeren in hernieuwbare energie: zon en wind, op het land en in de zee.
- Voedselsystemen zorgen wereldwijd voor 21-31% van de totale broeikasgasemissies. Tegelijkertijd worden voedselsystemen door klimaatverandering al fors bedreigd. XRNL ziet dat er aandacht is voor voedsel- en landbouwsystemen; deze onderwerpen staan nu zelfs hoog op de agenda. Graag zou XRNL daarbij zien dat er ook aandacht wordt besteed aan socio-economische ongelijkheid die mogelijk gaat voortvloeien uit de op handen zijnde verandering in voedsel- en watervoorziening.
- De plannen van dit kabinet om de stikstofuitstoot in delen van ons land met 70% terug te dringen, worden door XRNL toegejuicht. De natuur kan eenvoudigweg niet langer wachten en gelukkig gaat natuurherstel heel erg goed samen met natuurinclusieve landbouw. Het feit dat minister Van der Wal nu onderkent dat het regeringsbeleid al te lang gericht is geweest op economische groei betekent een enorme stap voorwaarts. Hoe we nu verder gaan echter is de grote vraag. Of de minister er goed aan doet om de verantwoordelijkheid voor het nemen van de benodigde maatregelen in de schoenen van de Provincies te schuiven, vragen wij ons ernstig af. Want om deze buitensporig lastige klus te klaren lijkt een strakke regie vanuit de overheid juist heel wenselijk.
- XRNL ving haar zienswijze aan met het benoemen van de ecologische crisis die de biodiversiteit in ernstige mate bedreigt. Uw Ontwerp mist hierop een goed omschreven visie. Dat bijvoorbeeld een pakket van onverbidelijke maatregelen om

gebruik van gewasbeschermingsmiddelen terug te dringen ontbreekt, is uiterst teleurstellend.

De tweede eis die XRNL dan ook aan de overheid stelt is: **Doe wat nodig is om het verlies van biodiversiteit te stoppen en verminder de uitstoot van broeikasgassen naar netto nul in 2025.** Onhaalbaar? XRNL onderkent dat dit buitengewoon moeilijke opgaven zijn. We hebben echter niet meer de keuze om nog te wachten, ons voortbestaan staat op het spel: elke maand uitstel bezorgt ons een ontwrichting die uiteindelijk steeds minder beheersbaar zal worden.

Om een dergelijke hogedrukpan-transitie te verwezenlijken en om toekomstgericht klimaatbeleid te voeren, is het nodig dat rijke landen met een leidende positie in de moderne wereldeconomie, zoals bijvoorbeeld Nederland, het voortouw nemen. Voor arme en kwetsbare landen, die eigenlijk al nauwelijks schuldig zijn aan de huidige crisis, is het lastig om uitstoot flink terug te gaan dringen. Juist de rijke, ontwikkelde landen moeten die verantwoordelijkheid nemen en er een extra tandje bijzetten. U, als Nederlandse overheid, zult aan de bevolking uit moeten leggen *waarom* Nederland zulke radicale stappen moet zetten. Het devies moet zijn: om welke sector het ook gaat, we doen wat nodig is en we doen dit zonder uitstel. En we benaderen daarbij de natuur niet langer als productiemiddel, maar als een partner naar wie je goed moet luisteren.

Al decennialang zien wij een overheid die zich met de klimaatproblematiek geen raad weet en die niet opgewassen blijkt tegen taaie bedrijfslobby. Dat de overheid bij het temperen van klimaatverandering en het forceren van oplossingen de hulp van de burger keihard nodig heeft, staat als een paal boven water. **Het oprichten van een burgerberaad** is dan ook onze derde eis; burgers moeten kunnen meebeslissen over een rechtvaardige transitie.

En laten wij nu toevallig door uw minister, de heer Jetten, op onze wenken bediend worden! In een zeer recente brief pleit hij voor een zogeheten "... nationaal burgerforum over het klimaat- en energiebeleid". Of ook de Kamer dit initiatief zal gaan oppakken, zal dit najaar moeten blijken.

Door XRNL wordt dit in elk geval gretig gevolgd. De conclusies van het IPCC laten niets aan duidelijkheid te wensen over en een brede maatschappelijke dialoog moet dus ook zo spoedig mogelijk een aanvang nemen. Wij zouden na het zomerreces graag over dit onderwerp met u in gesprek gaan.

Tot slot wil XRNL twee aspecten uit uw Ontwerp Beleidsplan Klimaat benoemen die hoopgevend zijn. Ten eerste spreekt u in het laatste hoofdstuk over *Een betere Rijksregie*. "Om de gewenste versnelling in de transitie van het energiesysteem tot stand te brengen heeft het kabinet besloten de regie op de ontwikkeling van het energiesysteem steviger in handen te nemen" – een krachtig en hoopgevend voornemen! Ten tweede kondigt u de komst aan van een Klimaatraad, een onafhankelijke wetenschappelijke adviesraad naar voorbeeld van het Climate Change Committee. Een dergelijke raad kan gevraagd en ongevraagd adviezen geven. U schrijft dat het kabinet verplicht is om op deze adviezen te reageren. Dat het daar vervolgens naar moet handelen staat er nu nog niet bij, maar wellicht dat dit in het definitieve Beleidsprogramma kan worden opgenomen.
